

KÄÄNNÖSKIRJALLISUUDEN PUHEKIELISYYKSISTÄ — KAKSINKERTAISTA ILLUUSIOTA?

Artikkelissa tarkastelen puhekielisyyksien käyttöä suomennetussa kaunokirjallisuudessa. Tutkimus sai alkunsa tekeillä olevan väitöskirjani aineistosta nousseesta havainnosta: alun perin suomeksi kirjoitettuja tekstejä sisältävän niin sanotun supisuomen korpuksen joissain tekstilajeissa näytti olevan selvästi vähemmän pronomineja kuin käännöskorpuksen vastaavissa tekstilajeissa. Ilmeni, että morfologinen jäsenin¹ ei ollut tulkinnut oikein arkikielen persoonapronomineja, jolloin aloin pohtia, käytetäänkö puhutun kielen keinoja yleensäkin ottaen laajemmin supisuomen teksteissä, ja jos näin on, johtuuko ero vain korpusten ominaisuuksista vai onko kyseessä todellinen ero alkuperäis- ja käännoosuomen välillä? Artikkelissa kuvailen pilottitutkimusta, jonka tarkoitus oli kartoittaa puhekielisyyksiä Käännoosuomen korpuksessa (ks. lukua Materiaali ja menetelmät s. 6–8) sekä kehittää ja testata korpusten analysointimenetelmiä väitöskirjaani varten.

Käännetty suomi on osa suomen kieltä ja ansaitsee yhtenä kielen varianttina jo sinänsä tulla tutkituksi. Käännostudkijaa kiinnostaa erityisesti se, mitä käännoös voi paljastaa

¹ Morfologinen jäsenin on tietokoneohjelma, joka antaa sanoista kieliopillista tietoa, muun muassa sanaluokan ja sijamuodon. (Esimerkiksi sanan *pöydällä* tulkinta on seuraava: *Pöydällä pöytä &NH N SG ADE*.) Tutkimuksessa käytän alkuperäistä Käännoosuomen korpusta, jota ei ole analysoitu morfologisesti.

kääntämisen luonteesta, eli mitkä seikat vaikuttavat siihen, että käännöksestä tulee sellainen kuin tulee. Prosessia lähestytään valmiin tuotoksen, käännöksen, kautta: mikä saa suomennetun tekstin tuntumaan epäsuomalaiselta, mitkä ovat käännösuomen tunnusomaisia piirteitä suhteessa alkuperäissuomeen, tai yleisemmällä tasolla, mitkä tekijät ovat yhteisiä kaikille käännöksille? Kielentutkijan näkökulmasta kiintoisa kysymys on käännösuomen asema suomen eri varianttien joukossa (ks. esim. Jantusen ja Eskolan artikkelia *Virittäjässä* 2/2002). Käännöskieli saa piirteitä sekä lähdekielestä, jolloin puhutaan usein interferenssistä, että kieliparista riippumattomista kääntämisen yleisistä lainalaisuuksista. Mahdollisista käännösuniversaaleista, kaikille käännöksille ominaisista piirteistä, on deskriptiivisessä käännöstutkimuksessa esitetty useita hypoteeseja, joista yksi on käännösten konservatiivisuus. Sen mukaan käännöksillä on taipumus suosia tavanomaisia kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja ja neutraalia yleiskielistä sanastoa eli välttää harvinaisten tai muuten erikoisten lauserakenteiden ja sanojen, kuten idiosynkrasoiden, uudis- ja murre sanojen, käyttöä.² Yleistäen on esitetty, että käännökset ovat toistensa kaltaisia ja pyrkivät sijoittumaan kielenkäytön jatkumossa pikemminkin sen keskiosiin kuin äärialueille. (Baker 1993, 1995, 1996; Englund Dimitrova 1997; Gellerstam 1996; Kenny 1998, 2001; Laviosa-Braithwaite 1996; Laviosa 1998; käännösuomesta mm. Eskola ja Tommola 2000; Eskola 2002; Jantunen 2001; Jantunen ja Eskola 2002; Mauranen 1998, 2000, 2002.)

Oletettavasti käännöskieli noudattaa alkuperäiskieltä tarkemmin kirjoitetun kielen normeja, jolloin konservatiivisuutta voidaan lähestyä tutkimalla puhekielisyyskäytössä ilmeneviä määrällisiä ja laadullisia eroja kielivarianttien välillä. Konservatiivisuushypoteesin perusteella — ja intuitiivisesti — voidaan olettaa, että suomennoksissa puhekielisyys olisi vähemmän kuin vastaavaa tekstilajia edustavassa supisuomessa. Tarkastelen puhekielisyyskäytön käännösuomessa lähinnä kvantitatiivisesta näkökulmasta vertailemalla suomennoksia alun perin suomeksi kirjoitettuihin teksteihin. Tutkimus rajoittuu arkipuhekielen äänteellisiin ja sanastollisiin piirteisiin, ja se on luonteeltaan deskriptiivinen: pyrin tarkastelemaan käännös- ja supisuomen korpusten eroja ja yhtäläisyyksiä ilman arvottavaa vastakkainasettelua.

PUHEKIELISYYDET KIRJOITETUSSA KIELESSÄ

Tässä yhteydessä riittänee kielimuotojen jako yhtäältä *kirjoitettuun* ja *puhuttuun* kieleen ja toisaalta *yleiskieleen* ja *arkikieleen*. Suomen standardoitu, normatiivinen yleiskieli — kirjoitettuna neutraali *kirjakieli*, puhuttuna *yleispuhekieli* — on tietoisesti rakennettu usean murteen aineksista. Funktionaalisista ja historiallisista syistä johtuen yleiskieli ja usein murreväritteinen arkinen puhekieli, *arkipuhekieli*, ovat varsin kaukana toisistaan, joskin leimattomia puhekielisyyskäytön esiintyy jopa julkisessa keskustelussa. (Anhava 2000; Karlsson 1983: 43–50; Koivusalo 1979; Koski 2002: 52–54; Lehikoinen 1994: 90, 91; Mieliäinen 1986; Rintala 1985; Saukkonen 1970; Tiittula 2001: 7; Tuomi 1986.) Puhekielen kaikkia variantteja lienee mahdotonta — ja tässä yhteydessä tarpeetontakin — erottaa toisistaan täysin yksiselitteisesti. Yhteistä niille on se, että ne jollain tavalla poikkeavat

² Samasta ilmiöstä on käytetty myös termejä *konventionaalisuus* ja *normaalistuminen* (Eskola ja Tommola 2000: 105; Eskola 2002: 55).

norminmukaisesta yleispuhekielestä. Artikkelissa tarkoitan *puhekielisyysillä* ja *puhutun kielen keinoilla* kirjoitettuun kieleen tuotuja lähinnä arkipuhekielen piirteitä.³

Modernin kaunokirjallisuuden kielelliset normit liukuvat yleiskielen ja arkikielen jatkumolla hyvinkin väljästi, mutta yleensä pääosa tekstistä on kirjakieltä. Totutuista viestintäympäristön normeista poikkeaminen kiinnittää huomiota: Kuopion torilla Savon murre on tuskin leimaavaa, mutta romaanikirjailija voi eri kielivarianttien piirteillä ilmaista tehokkaasti henkilöhahmon pysyviä (idiolekti, dialekti, etnolekti) ja tilanteeseen liittyviä (rekisteri, tyyli, moodi) ominaisuuksia. (Kalliokoski 1998: 188; Koski 2002: 53; Pennanen 1983b: 67, 68.) Suomessa puhekielisyysä on käytetty kirjallisuuden tyylikeinona toistasataa vuotta, lievimmillään repliikeissä sävyttämään kaunokirjallista tekstiä, mutta murre voi olla jopa teoksen ainoa kielimuoto. Itse asiassa suomalaisella murrekirjallisuudella on jo melko pitkä perinne, joskin viime vuosikymmeninä murteella kirjoittaminen ja yleiskielisten teosten kääntäminen murteelle on selvästi yleistynyt. Murteen avulla kirjailija voi yrittää luoda tekstiin paikallisväriä, mehukkuutta, usein humoristisuutta tai herätellä stereotypioita puhujan luonteesta, vaikka murretta voi toki käyttää taideproosan ilmaisukeinona ilman minkäänlaisia »taka-ajatuksia». (Kalliokoski 1998; Koski 2002; Mielikäinen 2001: 4, 5; Pulkkinen 1985; Sarvas 1998.)

Tekstiin tuodaan puheenomaisuutta lähinnä muuttamalla yleiskielisiä äänneasuja ja muotoja puhekieliseksi ja käyttämällä puhekielen sanastoa. Vaikutelmaa voi tehostaa karttamalla pitkiä ja abstrakteja sanoja, mutkikkaita johdoksia ja substantiivikasauomia sekä lisäämällä adverbeja, konjunktioita ja pronomineja. Ingon (1999: 159) mukaan sanatasoa voi pitää analyttisen kielen tärkeimpänä tyylipiirteiden lähteenä; synteettinen suomen kieli ulottaa puhutun kielen tyylipiirteitä myös äänneistöön, morfologiaan ja syntaksiin. Lauserakenteissa on suuri ero, mutta puhutun kielen rakenteita voi olla vaikea jäljitellä kirjoitetussa kielessä, jonka on selvydyttävä ilman puheen prosodisten piirteiden ja sannattoman viestinnän (kuten ilmeiden ja eleiden) tuomaa lisäinformaatiota. Tosin sopivan lauserakenteen synnyttämä rytmi luo puheen vaikutelmaa jopa ilman »selviä» puhekielisyysä. Diskurssia voi ohjailla puhetta jäsentävien partikkelien avulla myös kirjoitetussa kielessä. (Kalliokoski 1998; Mielikäinen 2001: 4–6; Saukkonen 1970; Tiittula 2001.)

Usein puheen jäljittelyn tarkoituksena on huomion kiinnittäminen puheen aitouteen tai puhujan persoonaan. Jäljittelyssä on kuitenkin oltava tarkkana, jotteivät murteen epäaitous tai liian informaation aiheuttama vaikealukuisuus tulisi häiritseviksi ja veisi huomiota pois itse asiasta. Vierasta murretta on vaikea matkia onnistuneesti, ja myös yleispuhekielen matkiminen vaatii taitoa; jotta kieli tuntuisi aidolta, on äänneasun lisäksi kiinnitettävä huomiota myös sanastoon ja sanontatapoihin sortumatta kuitenkaan liiallisuuksiin. Tarkoin jäljitelty puhe sopinee vain tutkimusmateriaaliksi — huomaamattomankin tuntuiset puheen piirteet korostuvat kirjoituksessa, ja haluttu vaikutelma saavutetaan usein muutamien, harkitusti valittujen piirteiden avulla. Itse asiassa yleiskielen kirjaimet eivät

³ Todellisuudessa eri kielimuotojen suhteet ovat mutkikkaampia, ja myös käytetty termistö on runsas ja epätasällinen. Esimerkiksi Anhava (2000) käyttää *arkipuhekielen* sijaan termiä *yleispuhekieli* — erotukseksi normitetusta yleiskielestä — kuvaamaan arkista puhekieltä, jolla ei ole selvää alueellista leimaa. Yleensä ottaen terminologinen horjunta liittyy näkökulmaeroihin sekä alueellisten, sosiaalisten ja tilannekohtaisten muotojen monimutkaisuuteen, liukuviin rajoihin, joiden tarkempaa määrittelyä tässä artikkelissa en pidä tarpeellisena. (Ks. esim. Anhava 2000; Karlsson 1983: 49; Lehikoinen 1994: 90; Maamies ja Räikkälä 1997; Mielikäinen 1980, 1986.)

edes riitä esimerkiksi Savon murteen ääntenmukaiseen kirjoittamiseen. Heinosen (1997) mukaan puhetta siirretään kirjoitukseen kolmella tavalla: *litterointi* kuuluu lähinnä tutkimuskäyttöön, *editointi* on toimittajien ja *simulointi* kirjailijoiden strategia. Kaikkia puheen ominaisuuksia ei saada välitettyä tarkimmallakaan litteroinnilla. Loppujen lopuksi puhutun kielen siirrossa kirjoitettuun kieleen on kyse puheen *illuusion* luomisesta, johon käytettävät keinot riippuvat tekstin tarkoituksesta ja kirjoittajan päämääristä. (Heinonen 1997; Juva 1998: 53; Kalliokoski 1998; Kankaanpää 1997; Koski 2002; Lahdenmäki 2001; Pulkkinen 1985; Sarvas 1998; Siikarla 1983: 63; Tiittula 2001: 5–8.)

KÄÄNTÄJÄ JA PUHEKIELISYYDET

Mannilan (1983: 35) mukaan dialogia, slangia ja murretta voi kääntää vain viitteellisesti, toisin sanoen »valitaan luovan sommittelun avulla sellaiset keinot, joilla tekstin funktio parhaiten toteutuu». Kääntäminen on jatkuvaa ratkaisujen tekoa, mutta kuten Heino (1983: 29) korostaa, yksittäisten ratkaisujen on oltava yhtenäisen linjan mukaisia. Näin Eila Pennanen (1983a: 59) kuvaa valintoja, joita hän teki romaania *Dubin's Lives* (Bernard Malamud, 1979) kääntäessään:

Fannyn puhunta on kääntäjälle ongelma, joka edellyttää tiettyjä keskeisiä valintoja. Minun valintani ovat konservatiivisia. Fanny puhuu mielestäni sivistyneen nuoren ihmisen tapaan, mutta vallankin romaanin alkupuolella hän käyttää karkeata kieltä ja slangia. Dubinin repliikkikieli on vanhahtavaa, Fannyn täytyy olla modernia ja vahvaa. Kokeilin Fannyn suuhun 'mä' ja 'sä' -tyyliä mutta se ei käynyt. Arkipäiväinen kieli ei sovellu niin säteilevän olennon suuhun.

Pennanen tuo käännösstrategiansa selvästi ilmi ja myös perustelee ratkaisunsa: henkilöiden persoona ja kirjailijan idea vääristyisivät, jos käännöksessä käytettäisiin »arkityyliä». Usein käytetty kärjistetty esimerkki toisenlaisesta ratkaisusta on Pentti Saarikosken parikymmentä vuotta aikaisemmin kääntämä *Sieppari ruispellossa* (J. D. Salinger, *Catcher in The Rye* 1951), jota voi kai pitää eräänlaisena *Tuntemattoman sotilaan* kaltaisena kaunokirjallisen ilmaisun virstanpylväänä käännöskirjallisuuden puolella.

Puhekielisyksien kääntäjä painii hyvin samankaltaisten kysymysten kanssa kuin kirjailija, mutta kääntäjän työtä vaikeuttavat ja rajoittavat monet sellaiset seikat, jotka eivät koske kirjailijaa. Kielimuotojen määrä ja piirteet, jotka erottavat eri muodot toisistaan, vaihtelevat eri kielissä ja kulttuureissa. Eroja on muun muassa kielten tyylillisissä järjestelmissä sekä kirjakielen ja puhekielen, murteiden, idiolektien ja sosiolektien välisissä suhteissa: kielimuotoja erottavat piirteet voivat eri kielissä sijaita jopa kielen eri tasoilla. Suomentaja ei ehkä erota kirjailijan idiolektia käännettävän kielen ominaispiirteistä, ja oman vaikeutensa tuovat henkilöhahmojen kielelliset tunnuspiirteet. Englannissa sivistyneen (yleis)puhekielen ja kirjakielen erot ovat lähinnä sanavalinnallisia, joten englantilainen voi puhua standardienglantia kuulostamatta omituiselta.⁴ Suomeksi on mahdotonta osoittaa kaikkia sosiaaliryhmästä riippuvia englanninkielisen puheen tasoja, eivätkä eri kulttuurien sosiolektit saati aluemurteet koskaan vastaa täysin toisiaan. Murteet keskus-

⁴ Käsitteenä standardienglanti vastanneekin paremmin suomen arkista puhekieltä kuin yleiskieltä. Anhavan (2000) mukaan suomen kirja- ja yleispuhekielen (ts. arkipuhekielen) eroa voidaan verrata lähinnä standardienglannin ja jonkin etnomurteen, esimerkiksi mustien englannin eroon.

teluttavatkin sekä kääntäjiä että käännösten vastaanottajia: Pitääkö murre kääntää suomalaisiksi murteeksi vai tyydytäänkö yleispuhekielen piirteisiin? Entä mitä murretta, mitä murteen piirteitä käytetään? (Anhava 2000; Pennanen 1983b: 68–70; Siikarla 1983: 63–65; Tiittula 2001: 10.) Kääntämiseen vaikuttavat jopa erilaiset kirjoitusjärjestelmät: täysin korrektilta näyttävää englantia voi lukea hyvinkin puheenomaisesti, toisin kuin suomea, jota voi oikeastaan lukea foneettisesti vain yhdellä tavalla (Juva 1998: 51; Tiittula 2001: 10). Myös yleinen suhtautuminen puhekielisyysvaihtelee eri kulttuureissa — ja eri aikakausina (Tiittula 2001: 11; ks. myös Koski 2002: 56, 57, 74).

Juvan (1998: 50, 51) mukaan suomalaisessa kertomakirjallisuudessa on pikkuhiljaa siirretty puhekielisempään ilmaisuun, mutta käännetty dialogi ei ole pysynyt kehityksen mukana. Käännösteksti halutaan ehkä tietoisesti pitää vieraanoloisena: »Suomalainen pitää kaikkea ulkomaalaista jotenkin hienona ja panee ulkomaalaiset puhumaan käännöksissä ylikorkeita suomea». Kääntämisellä on omat traditionsa, eikä pitkän perinteen katkaiseminen ole helppoa. Pennanen (1983b) korostaa kääntäjän idiolektiin tiedostamisen tärkeyttä: tiedostamattomat kielenkäytön piirteet saattavat ilmaantua suomennokseen ja herättää lukijassa ällistystä ja ärsyntyymistä. Omaan idiolektiin kuulumattomina sukupuolisanasto ja slangi voivat ahdistaa vanhoja, mikä saa heidät käyttämään kiertoilmauksia. Sosiolekteillä leikittely kenties ärsyttää nuorta suomentajaa, joka pitää henkilön sosiaalista statusta toisarvoisena, kun taas »slangi innoittaa nuorta kääntäjää ja saa hänet luomaan vaikuttavaa kieltä». (Pennanen 1983b: 69–72.) Englund Dimitrova (1997) esittää poleemisudessaan kiintoisan selityksen käännösten »kirjakielistymiselle»: kohde- ja lähdekielten ja kulttuurien eroista hyvin perillä oleva kääntäjä voi pitää etenkin murteiden kääntämistä mahdottomana, koska niiden synnyttämät assosiaatiot eri kulttuureissa eivät kuitenkaan vastaa toisiaan. Ingon (1999: 159) havaintojen mukaan puhekielisyyskääntämisen tarkkuus riippuukin paljolti kääntäjän henkilökohtaisista ratkaisuista. Toki konventioita voivat ylläpitää myös muut tahot, kuten Heino (1983: 30) toteaa: »Eräät vanhemman polven kustannusvirkaileijat vieroksuvat vieläkin ’rumia’ sanoja, vaikka kääntäjä miten todistaisi, että niitä esiintyy myös alkuteoksessa.»

MATERIAALI JA MENETELMÄT

Käännössuomen korpus (Mauranen 1998, 2000, 2002) on verrannollinen korpus, joka sisältää eri tekstilajeista ja lähdekielistä käännettyä suomea sekä vertailuaineistona kommunikatiiviselta funktioltaan vastaavaa alkuperäissuomea. Tekstinulkoisin kriteerein valittu aineisto koostuu kokonaisista, autenttisista, pääosin vuoden 1995 jälkeen julkaistuista teoksista. Mauranen (2002: 4) mukaan Käännössuomen korpusaineiston voidaan katsoa edustavan »prototyypisiä» käännöksiä. Tutkimustani varten muodostin korpuksesta kaksi

	KSK	SSK
<i>kirjoittajia (kpl)</i>	42	50
<i>teoksia (kpl)</i>	64	60
<i>tekstisanamäärä (milj.)</i>	3,7	1,9

Taulukko 1. Korpusten koostumus

fiktiivisen kirjallisuuden alakorpusta (taulukko 1), joista käytän lyhenteitä KSK (käännöskorpus) ja SSK (supisuomen korpus).⁵

Todennäköisyyden mukaan molemmissa korpuksissa pitäisi olla suunnilleen sama määrä teoksia, joissa puhekielisyyksiä on käytetty muodossa tai toisessa. Aineisto ei sisällä varsinaista murrekirjallisuutta, joten puhekielisyydet rajoittunevat lähinnä kuviteltuihin dialogeihin. Tosin myös minä-muotoisessa kerronnassa niiden käyttö voi olla hyvinkin systemaattista. Sattuman vaikutusta lieventääkseni ja Käännösuomen korpuksen yleistä edustavuutta testatakseni halusin aineistoon mahdollisimman monta kokonaista teosta, mikä hankaloittaa vertailua. Vaikka teosten määrä korpuksissa onkin lähes sama, on SSK:n sanemäärä lähes puolet pienempi kuin KSK:n. Eroja on myös tekstilajien suhteellisissa osuuksissa sekä kääntäjien ja kirjailijoiden määrissä.⁶ Etukäteen on vaikea arvioida, miten mainitut erot näkyvät saatavissa tuloksissa.

Tarkastelun aluksi pyrin kartoittamaan tyypillisiä sanatason puhekielistämiskeinoja niin sanottujen avainsanalistojen ja molemmista korpuksista tehdyn sanalistan avulla.⁷ Tutkimusote oli aineistolähtöinen: en luokitellut mahdollisia keinoja etukäteen, vaan ryhmittelin aineistosta havaitsemani puhekielisyydet heuristis-intuitiivisesti, ja valitsin havaituista piirteistä muutamia tarkempaa tarkastelua varten. Kiintoisa — ja mielestäni korpuksen edustavuuskysymyksen kannalta merkittävä — havainto oli, että poimimani piirteet (joista kaikki eivät ole tutkimuksessa mukana) vastasivat yllättävän hyvin arkisen nykypuhekielen piirteitä, joita kuvaavaan kirjallisuuteen (esim. Ingo 1999; Karlsson 1983; Lehikoinen 1994; Mielikäinen 1982, 1986; Saukkonen 1970; Tiittula 2001: 7) tutustuin vasta tarkastelukohteiden valinnan jälkeen. Tyypillisimmät arkisen yleispuhekielen piirteet nousevat selvästi esiin aineistosta — osa poimimistani sanoista löytyy jopa Lehikoinen (1994: 152–154) antamien esimerkkisanojen joukosta — joten aineistoa ja tarkasteltavaksi valittuja piirteitä voitaneen pitää tutkimusongelman kannalta tarkoituksenmukaisina.

Analyyssissä lähestyin puhekielisyyksiä 14 sanaryhmän avulla. Käsitteelin ryhmien sanoja yhtenä kokonaisuutena, joten piirteen esiintymisen mittarina oli ryhmän sanojen

⁵ Yhtä murrekirjaa lukuun ottamatta mukana on Käännösuomen korpuksen koko fiktiivinen kirjallisuus. Tekstilajeittain tarkasteltuna SSK:ssa on 26 korkeakirjallista teosta, 24 lastenkirjaa, 5 dekkaria ja 5 viihdekirjaa, KSK:n vastaavat luvut ovat 39, 19, 3 ja 3. Suomennoksista 40 on käännetty englannista, 11 venäjältä, 4 saksasta ja loput espanjasta, hollannista, norjasta, ranskasta, ruotsista, unkarista ja virosta, yksi tai kaksi teosta kustakin kielestä. Artikkelissa en juurikaan kiinnitä huomiota tekstilajin tai lähdekielen vaikutukseen, vaan tarkastelen SSK:ta supisuomalaisen ja KSK:ta suomennetun kaunokirjallisuuden korpuksena.

⁶ Alkuperäisessä Käännösuomen korpuksessa on yhdeltä kirjoittajalta samassa tekstilajissa korkeintaan kaksi teosta, mutta kriteeri ei täyty SSK:ssa ja KSK:ssa, joissa tekstilajeja on yhdistelty. Aineistossa on yhdeksältä kirjailijalta ja 17 kääntäjältä useampi kuin yksi teos (yleensä kaksi). Tämä vaikuttaa verrannollisuuteen, vaikka tavallaan se kuvastaa todellista tilannetta: kaunokirjallisuuden kääntäjiä on vähemmän kuin kirjailijoita. Aineistossa suhde on kuitenkin täysin satunnainen.

⁷ Tein avainsanalistat WordSmith Tools -ohjelmiston KeyWords-ohjelmalla, jossa avainsana on määritelty operatiivisesti: »Key words are those whose frequency is unusually high in comparison with some norm» (Scott 1998). Ohjelma vertaa pienemmän korpuksen jokaisen sanan suhteellista taajuutta suurempaan referenssikorpukseen ja laskee sanoille log likelihood -menetelmään (Dunning 1993) perustuvan keyness-arvon. Listan alkuun tulevat sanat, joiden taajuus on erityisen suuri (ns. positiiviset avainsanat), ja listan loppuun sanat, joiden taajuus on epätavallisen pieni (ns. negatiiviset avainsanat) referenssikorpukseen verrattuna. Määritelmän teoreettisena ongelmana on lähinnä sen loppuosa: mikä on tämä »some norm», ja kuka sen määrittelee? Toisin sanoen onko referenssikorpus riittävän edustava, ja mitä sen itse asiassa pitäisi edustaa?

yhteisfrekvenssi. Tämän piirrevalikoiman avulla tarkastelin korpusten välisiä eroja puhekielistämiskeinojen käytössä. Tärkein taustamuuttuja analyysissä oli teos, koska puhekielisyyskäyttö lienee pitkälti kirjoittajakohtaista. Jos oletetaan, että sanaryhmien sanojen esiintyminen teoksessa on merkki tietyn keinojen käytöstä, erilaisten piirteiden lukumäärä teoksessa kuvastaa kirjoittajan käyttämän keinovalikoiman laajuutta ja piirteiden esiintymistäajuuksien avulla voidaan vertailla eri keinojen keskinäistä yleisyyttä korpukissa.

AVAINSANAVERTAILU

Tein avainsanavertailun käyttäen vertailukorpuksena sekä SSK:ta että KSK:ta (periaatteessa yksisuuntainen vertailu riittäisi, mutta tällä tavoin voin keskittyä positiivisiin avainsanoihin ja puhua yksinkertaisesti SSK:n tai KSK:n avainsanoista; ks. alaviitettä 7 sivulla 7). Saaduista listoista poistin kaikki erisnimet, jotka nousevat usein korkealle avainsanalistassa: SSK:n avainsanoista jopa neljä viidesosaa oli erisnimiä. SSK:n jäljelle jäävistä noin 90 sanasta valtaosa on kielitajuni mukaan neutraaliin yleiskieleen kuulumatonta ainesta. Listan alussa ovat muun muassa pronominit *mä, sä, mie* ja *sie*, kun taas KSK:n listalla on useita näiden sekä muiden persoonapronominien yleiskielisiä muotoja. On myös kiintoisaa, että pronomineista *se* on aivan SSK:n listan alkupäässä, kun taas KSK:n avainsanoissa *hän* on peräti ensimmäisenä.⁸

Monet SSK:n avainsanoista kuuluvat arkikieleen tai slangiin, esimerkiksi *mummo, mutsi, kundi, fajja, akka, rupesti*. KSK:n listalla puolestaan on muun muassa *mummon* yleiskielinen vastine *isoäiti*. KSK:n avainsanoja ovat myös *kanssaan, isänsä, veljeni* ja *äitinsä*, eli omistusliitteiden käyttö näyttää korostuvan käänöksissä. Toisin sanoen omistusliite jätettäisiin useammin pois supisuomessa, mikä onkin ominaista puhutulle kielelle. Niin ikään puhekielistetyt äänneasut, kuten kadot ja loppuheitot, näkyvät selvästi SSK:n listalla: *mut, oo, tää, just, sitte, kato* jne. KSK:n listalla tällaisia sanoja ei ole lainkaan. Sitä vastoin huudahdus- ja muista täytesanoista SSK:n listalla on vain *joo*, kun taas KSK:n listalla ovat *no, voi* ja *ah* (huomaa *voi*-sanan monimerkityksisyys). Edelleen SSK:n avainsanalistalle nousevat voimasanat *perkele, saatana* (myös genetiivissä) ja *vittu*. Onko voimasanojen käyttö leimallisempaa suomalaisille kirjailijoille, vai korvautuvatko yleisimmät voimasanat käänöksissä joillain muilla, harvinaisemmilla, mahdollisesti lievemmillä voimasanoilla? Jälkimmäinen selitys tuntuu luonnollisemmalta ja siihen viittaa myös lievästi voimasanana käytettävän sanan *luoja* esiintyminen KSK:n avainsanalistalla.

Avainsanalistat osoittavat kiistatta, että arkisen puhekielen sanaston ja äänneasujen käyttö on tilastollisesti yleisempää SSK:ssa kuin KSK:ssa. Erityisesti voimasanojen, huudahdusten ja muiden täytesanojen esiintyminen listoilla viittaa siihen, että puhekielistämiskeinoissa löytyisi myös muita eroja. Avainsanavertailu tukee siis oletusta, että

⁸ Yksi mahdollinen selitys havainnolle on, että henkilöviitteisen *se*-pronominin käyttö pronominin *hän* sijaan (tavallinen puhekielen ilmiö, esim. Lehikoinen 1994: 128; Mielikäinen 1982, 1986) olisi yleisempää SSK:ssa kuin KSK:ssa. Satunnaistestit tukevat oletusta: KSK:ssa *se*-pronominin esiintymistä keskimäärin 15–25 % oli tapauksia, joissa kirjakielen normien mukaan olisi käytetty *hän*-pronominia, kun SSK:ssa niiden osuus oli 30–45 %. Tässä artikkelissa en tarkastele kysymystä pidemmälti.

puhekielisyyksien käyttö eroaa korpuksissa sekä määrällisesti että laadullisesti.⁹ Avainsanalistoja voidaan pitää analyysin lähtökohtana, sillä hyödynnän vertailusta nousseita havaintoja, kun tarkastelen lähemmin joitain puhutun kielen piirteitä korpuksissa.

PUHEKIELISYYTTÄ MITTAAVIA KIELEN PIIRTEITÄ

Vertaillakseni korpusten ja teosten puhekielisyyssastetta ja tekstien puhekielistämiseen käytettyjä keinoja pyrin valitsemaan ja rajaamaan tarkastelukohteet ensinnäkin siten, että ne olisivat mahdollisimman riippumattomia kirjoittajasta ja tekstistä, jolloin niitä olisi aineistossa suhteellisen paljon (taajuus) ja laajasti (teosten määrä). Toisaalta niiden pitäisi käytännöllisyyttä ja työmäärää ajatellen olla myös riittävän helposti paikannettavissa aineistosta. Lisäksi tutkittavien piirteiden määrän pitäisi olla melko suuri, jotta voisin keskittyä pikemminkin yleisiin suuntauksiin kuin yksittäisiin esiintymiin. Päädyin lopulta seuraaviin 14 tarkastelukohteeseen:

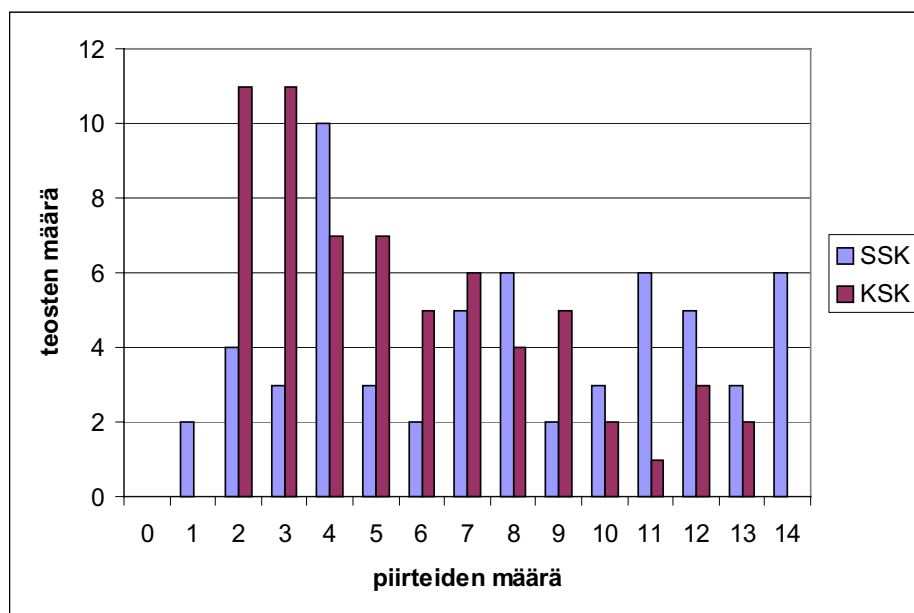
1. persoonapronominit *mä(ä)* ja *sä(ä)*
2. persoonapronominit *mie* ja *sie*
3. *olla*-verbin pikapuhemuodot ja passiivin käyttö monikon 1. persoonassa (esim. *oo, oot, olis, me oltiin*)
4. *t:n* kato yleisimpien verbien toisessa partisiipissa (esim. *tullu, sanonu*)
5. *s:n* jälkeisen *i:n* loppuheitto yleisimpien verbien yksikön 3. persoonan konditionaalimuodossa (esim. *tulis, sanois*)
6. diftongin *i:n* kato joissain adjektiiveissa (esim. *punanen, semmonen*)
7. peruslukujen arkipuhekieliset äänneaset (esim. *yks, kolome, viis, kymmene*)
8. joidenkin yleisten sanojen lyhentyminen (esim. *mut, sitte, ku, miks, paljo*)
9. *-kO*-partikkelin puhekielistäminen tai poisjättö (esim. *oottakste, tuut sä*)
10. omistusliitteen poisjättö (esim. *mun auto*)
11. yleisimmät huudahdus- ja täytesanat (mm. diskurssipartikkelit)
12. yleisimmät voimasanat ja alatyylin ilmaisut
13. sanojen *äiti, isä, poika* ja *tyttö* puhekieliset vastineet
14. sanan *nainen* puhekieliset vastineet

Ryhmiin 3–8 ja 11–14 sisällytetyt sanat on lueteltu liitteessä sivuilla 24–25. Yleisimpien verbien, huudahdus-, täyte- ja voimasanojen, alatyylin ilmaisujen sekä puhekielisten vastineiden määrittelyyn käytin avainsanalistoja, molemmista korpuksista muodostettua sanalista sekä CD-Perussanakirjaa (1997). Kuten sanottu, nämä korpuksista havaitsemani piirteet vastaavat hyvin kirjallisuudessa kuvattuja arkisen nykypuhekielen piirteitä; ne ovat myös yhteisiä monille murteille tai niitä käytetään rinnakkaisvariantteina eri murteissa. Tutkimusotteesta johtuen ryhmittelyperusteeni ovat tosin lähinnä kieli-

⁹ Avainsanalistoille nousee yleensä myös tekstien aihepiireihin ja todellisuuteen liittyviä käsitteitä, SSK:ssa esimerkiksi *jäälle, lumen, markan, ryssä, saunan* ja *suomalainen*. Yksi avainsanalistan heikkouksista on se, että pienessä aineistossa yksittäisen tekstin merkitys voi ylikorostua, minkä vuoksi tarkastelen ilmiöiden levinneisyyksiä myös teoksittain.

opillisia ja semanttisia, eivätkä pohjaudu puhekielen piirteiden kuvauksiin.¹⁰ Ryhmät voidaan kuitenkin luokitella myös kielen tarkastelutason mukaisesti: ryhmät 1–9 mittaavat fonologisia piirteitä (äänteiden katoa, muotojen yksinkertaistumista), ryhmä 10 (omisustulitteen käyttö) ainoaa varsinaisesti morfologista piirrettä, ja 11–14 sanastollisia piirteitä.¹¹ Suuria tekstimassoja käsiteltäessä puhekielisyyskäyttöä on helpointa lähestyä (vaikka keinotekoisestikin) tarkoin rajattujen sanaryhmien avulla, ja samalla vähentyy myös yksittäisten tekstien vaikutus havaittaviin taajuuksiin.

Puhekielisyyskäyttö lienee aina kirjoittajan valitsema tyylikeino, mutta ehkä kirjailija ei ajattele puhekielistämistä samalla tavalla selväpiirteisenä, tiettyjä keinoja hyödyntävänä strategiana kuin kääntäjä. Onkin kiintoisaa katsoa, eroavatko kirjailijan ja kääntäjän strategiat toisistaan, ja jos eroavat, niin millä tavoin. Jos kirjoittaja käyttää puhekielisyyskäyttöä tyylikeinona johdonmukaisesti, voidaan olettaa, että mikäli teoksessa esiintyy jokin edellä esitetyistä piirteistä, siinä esiintyy myös muita piirteitä.

Kaavio 1. Piirremäärien taajusjakauma SSK:ssa ja KSK:ssa.

¹⁰ Esimerkiksi ryhmän 3 lähtökohtana on *olla*-verbi: tarkasteltavana ovat sekä pikapuhemuodot että passiivin käyttö *me*-pronominin kanssa. Ryhmän 7 perusluvuissa esiintyy sekä švaavokaalin käyttöä (*kolome*) että katoja (*yheksän, kymmene*). Niin ikään *-ko*-kysymysmorfeemin tarkastelussa ovat mukana sekä *-ks*-variantin käyttö (*annatteks te, voiksä*) että partikkelin poisjätö yksikön toisen persoonamuodon kanssa (*muistat sää, olitsä*). Persoonapronominit *mä(ä)*, *sä(ä)* ja *mie, sie* ovat omina ryhminään, koska oletan, että varianttien suositumuudessa ja käyttötaivoissa tekstin puhekielistämiskeinona on eroja.

¹¹ Ryhmiä 1 ja 2 voi ehkä pitää myös sanastollisina piirteinä, koska pronominit ovat kieliopillisena kategoriana suljettu luokka, eikä niiden osalta voitane puhua systemaattisista äänneasuun muunnoksista. Samoin *-ko*-partikkelin poisjätöä voisi kai tarkastella morfologisena ilmiönä.

Kaaviossa 1 aineiston teokset (y-akseli) on luokiteltu niissä esiintyvien piirteiden lukumäärän (x-akseli) mukaan. Kaikissa 124 teoksessa esiintyy ainakin yksi piirre, mutta kaikki 14 piirrettä löytyvät vain kuudesta SSK:n teoksesta.¹² SSK:n teoksissa on käytössä koko kirjo 1–14 siinä, missä KSK:n teoksissa esiintyy 2–13 piirrettä. Kahta lastenkirjaa (molemmat SSK:ssa) lukuun ottamatta kaikissa teoksissa on vähintään kaksi piirrettä, ja kahden piirteen teoksiakin on melko vähän. SSK:n teosten piirremäärien mediaani on 8, KSK:ssa se on 5. Teoksittain tarkasteltuina piirteet siis odotetusti kasautuvat molemmissa korpuksissa, mutta ehkä yllättävämpää on kaaviosta 1 selvästi ilmenevä, tilastollises-tikin merkitsevä¹³ ero piirremäärien jakaumissa.

SSK:ssa 1–7 piirteen teokset kattavat 48 % ja 8–14 piirteen teokset 52 % korpusten teoksista, eli jakauma painottuu vain hieman asteikon yläpäähän. KSK:ssa vastaavat osuudet ovat 73 % ja 27 %, eli painopiste on selvästi vähemmän piirteitä käyttävissä teoksissa. KSK:n jakauma on positiivisesti vino: arvot kasautuvat asteikon pienempään päähän ja teosten määrä laskee melko tasaisesti piirremäärän kasvaessa. SSK:n jakauma puolestaan vaikuttaa useampihiippuiselta, eli piirrevalikoiman käytössä näyttää olevan enemmän teoskohtaista hajontaa. Kaiken kaikkiaan tutkittua piirrevalikoimaa käytetään SSK:ssa sekä tehokkaammin (suhteessa enemmän usean piirteen teoksia) että monipuolisemmin (käytössä koko valikoima); tosin valikoiman laajuuden osalta ero on marginaalinen ja voi aiheutua mittausmenetelmästä.

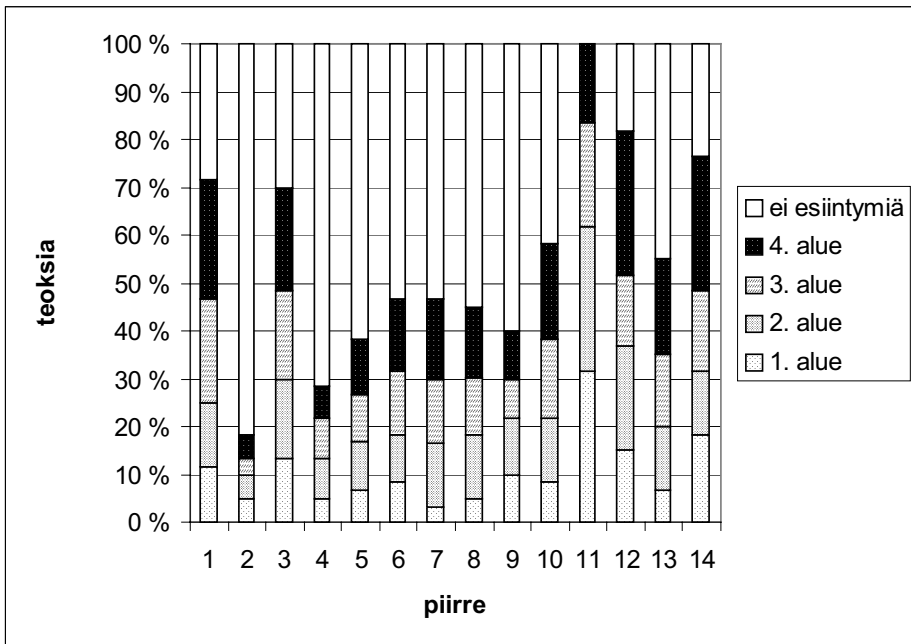
Tuntuu epätodennäköiseltä, että kääntäjillä henkilöinä olisi näin erilainen tyyli suoraan suomeksi kirjoitaviin verrattuna tai että korpukset olisivat näin selvästi vinoutuneita. KSK:n teosten piirremäärien selvempi kasautuminen yhdelle alueelle näyttääkin korostavan puhekielistämisen strategianomaisuutta nimenomaan käännoksissä. Käännostrategiaan kuuluu muutamia valittuja piirteitä, kun taas suurempi variointi SSK:ssa viittaa suurempaan kirjoittajakohtaisuuteen ja ehkä vähäisempään »strategiatietoisuuteen» keinojen käytössä. KSK:n keinovalikoima on suppeampi kuin SSK:n, eli tässä mielessä käännökset eroavat toisistaan vähemmän kuin supisuomen teokset. On muistettava, että ulkoisten konventioiden lisäksi kääntäjää sitoo myös lähdeteksti: ei voida olettaa, että kaikki tekstit olisivat puhekielisyyksien suhteen neutraaleja tai yhdenveroisia. Se, missä määrin lähdetekstissä on kääntäjän puhekielistämisstrategian käynnistäviä kielellisiä signaaleja, riippuu alkuperäisen kirjoittajan tyylistä ja lähdekielen keinoista. Toinen asia on, miten kääntäjä kykenee ja hänen sallitaan hyödyntää näitä signaaleja käännoistyössään — tai käyttää taiteilijan vapautta, jos tarvittavaa herätettä ei löydy lähdetekstistä.

Jo piirremäärien jakaumien tarkastelu paljastaa kiintoisia eroja korpusten välillä. Seuraavien tilastollisten menetelmien avulla pyrin syventämään analyysia ja selvittämään, millaisia eroja korpusten välillä on yksittäisten piirteiden käytössä ja kuinka merkitseviä nämä erot ovat. Laskennassa on käytetty korpusten kokoeron ja teosten vaihtelevien pituuksien takia suhteellisia esiintymistiheyksiä (f/1 000 sanaa), ja keskilukuna on mediaani, koska se kuvaa aritmeettista keskiarvoa paremmin aineistoa, johon kuuluu suuresti muis-

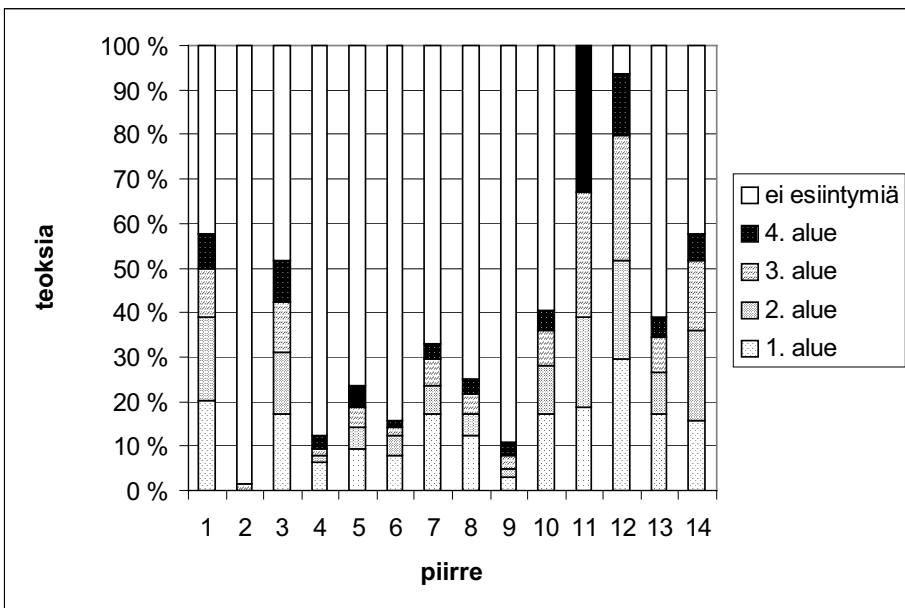
¹² KSK:ssa tällaisia teoksia ei ole lainkaan. Piirteet 1 ja 2 koskevat persoonapronominien käyttöä. On kaikei melko harvinaista, että samassa teoksessa käytettäisiin sekä *mä*- että *mie*-pronomineja, mikä osaltaan selittää sen, että täydet 14 piirrettä esiintyy vain muutamassa teoksessa. Palaan pronominiin käyttöön myöhemmin tässä artikkelissa.

¹³ χ^2 -testissä $p = 0,020$.

ta poikkeavia arvoja. Korpusten vertailukorpuksena on yhdistetty korpus, joka sisältää kaikki SSK:n ja KSK:n teokset.

Kaavio 2. Teosten määrä kvartilialueittain SSK:ssa.

Kaavio 3. Teosten määrä kvartilialueittain KSK:ssa.

Kaavioissa 2 ja 3 korpusteokset on luokiteltu sen mukaan, mille yhdistetyn korpuksen taajuusjakauman kvartiilialueelle kunkin piirteen suhteellinen taajuus teoksessa sijoittuu, eli luokkarajoina ovat piirteen taajuusjakauman neljännekset yhdistetyssä korpuksessa.¹⁴ Pylväiden korkeuksista ilmenee, että lähes kaikkia piirteitä (muuta paitsi 11:tä ja 12:ta) esiintyy suhteellisesti useammassa SSK:n kuin KSK:n teoksessa. Levinneisyyden keskiarvo on SSK:ssa 55 % ja KSK:ssa 40 % teoksista, mutta eri piirteiden levinneisyydessä on sekä korpuksissa että korpusten välillä suuria eroja. Selvästikin kaikki äänneasun liittyvät piirteet (1–10) ovat tyypillisempiä SSK:lle kuin KSK:lle. Yleistäen äänneasun muunnokset näyttävät olevan supisuomelle tyypillinen puhekielistämisstrategia, kun taas kääntäjät keskittyvät pikemminkin sanastollisiin keinoihin.

SSK:n teokset jakaantuvat useimpien piirteiden osalta melko tasaisesti neljälle kvartiilialueelle, kun taas KSK:ssa alempien alueiden osuudet ovat suuria, eli käyttö näyttää monesti olevan melko yksittäistä. SSK:ssa 3. ja 4. alueille sijoittuvien teosten osuus on lähes poikkeuksetta suurempi kuin 1. ja 2. alueille sijoittuvien, toisin kuin KSK:ssa, eli yhdistetyn korpuksen mediaanin ylittävien teosten suhteellinen osuus on SSK:ssa yleensä ottaen suurempi kuin KSK:ssa. Tiivistäen lähes kaikkia piirteitä esiintyy keskimäärin tiheämmin ja tasaisemmin SSK:n teoksissa. Selvin poikkeus yleisestä suuntauksesta on piirre 11 eli huudahdus- ja täytesanojen käyttö, jossa yli 60 % KSK:n teoksista ylittää mediaanin, kun SSK:ssa tällaisten teosten osuus on vajaat 40 %.

Tarkastelen piirteiden taajuuserojen merkitsevyyttä mediaanitestin (Hatch ja Lazaraton 1991: 271) avulla. Testin nollahypoteesina on, että molemmissa korpuksissa puolet havainnoista (eli puolet teoksittain lasketuista frekvensseistä) sijoittuu yhdistetyn korpuksen mediaanin alapuolelle ja puolet sen yläpuolelle. Mitä enemmän eri teosten mediaanit poikkeavat toisistaan suhteessa yhdistetyn korpuksen mediaaniin, sitä merkitsevempi on korpusten välinen ero.

	**1	2	3	4	5	*6	**7	8	9	**10	**11	12	**13	14
SSK	0,874	0,174	0,323	0,208	0,200	0,082	0,113	0,113	0,064	0,344	1,497	0,987	0,129	0,170
KSK	0,138	0,266	0,151	0,051	0,095	0,030	0,026	0,029	0,117	0,059	1,950	0,623	0,042	0,081

Taulukko 2. Piirteiden suhteellisten taajuuksien ($f / 1\,000$ sanaa) mediaanit. Mediaanitestin mukaan merkitsevä ero on osoitettu yhdellä (*) ja erittäin merkitsevä kahdella (**) asteriskilla.

Taulukossa 2 on kunkin piirteen esiintymistiheyksien mediaanit SSK:ssa ja KSK:ssa. Paria poikkeusta lukuun ottamatta mediaanit ovat SSK:ssa suurempia kuin KSK:ssa, mikä itse asiassa selvisi jo kvartiilialueiden tarkastelussa (jätän tässä piirteen 2 huomiotta, koska KSK:ssa sitä esiintyy vain yhdessä teoksessa). Mediaanitestin mukaan ero korpusten välillä on erittäin merkitsevä ($p = 0,01$) jopa viiden piirteen osalta. Merkitsevin ero on persoonapronominien *mä(ä)* ja *sä(ä)* käytössä (piirre 1), jonka jälkeen tulevat puhekielistetyt perusluvut (piirre 7), huudahdus- ja täytesanat (piirre 11), sanojen *äiti*, *isä*, *poika* ja *tyttö* arkikieliset vastineet (piirre 13) ja omistusliitteen poisjättö (piirre 10). Huudahdus-

¹⁴ Alakvartiilin (Q1) alapuolella on 25 %, mediaanin (Q2) alapuolella 50 % ja yläkvartiilin (Q3) alapuolella 75 % havaintoarvoista. Tässä tapauksessa kyse on teoksista, joten kaikki neljä kvartiilialuetta yhdessä ilmaisevat prosentteina niiden teosten kokonaismäärän, joissa kyseistä piirrettä esiintyy.

ja täytesanoja (piirre 11) lukuun ottamatta näiden piirteiden mediaanit ovat SSK:ssa suurempia kuin KSK:ssa, eli piirteet ovat tyypillisempiä SSK:lle. Lisäksi tilastollisesti merkitsevään ($p = 0,05$) eroon yltää piirre 6. Sen mediaani on suurempi SSK:ssa, eli myös diftongin *-i:n* kato adjektiiveissa on SSK:lle tyypillinen piirre.

Kolme viidestä SSK:lle ominaisesta piirteestä koskee äänneasua, kun taas ainoa KSK:lle tyypillinen piirre, huudahdus- ja täytesanojen käyttö, on sanastollinen. Testi tukee siis havaintoja, että kirjailijat hyödyntäisivät äänneasua puhekielistämiskeinona useammin kuin kääntäjät, ja toisaalta käännöksissä korostuu sanastollisten keinojen käyttö. Sanastollistenkin piirteiden joukosta löytyy yksi SSK:lle tyypillinen piirre (13), ja ainoa tutkittu morfologinen piirre 10 (omistusliitteen poisjätö) on niin ikään selvästi SSK:lle tyypillisempi. Yleistäen kirjailijat näyttävät hyödyntävän kielen eri tasoja puheen illuusion luomiseksi tehokkaammin kuin kääntäjät. Tilastollinen näyttö strategioiden eroista on vakuuttava, joten puhekielisyksien käytön vertailua kielivarianttien välillä kannattaa kehittää edelleen juuri tästä näkökulmasta. Kiintoisaa on sekin, että erittäin merkitsevään eroon vaaditun rajan ylittäviä piirteitä on selvästi enemmän kuin vain merkitsevään eroon yltäviä. Välimuotoja on vähän, eli kärjistäen voi sanoa, että eroilla joko ei ole tilastollista merkitystä tai sitten ne ovat erittäin merkitseviä.

Tarkastelen lopuksi edellä esitettyjä piirteitä yksityiskohtaisemmin, kiinnittäen huomiota muun muassa sanaryhmien määrittelyyn, piirteiden levinneisyyteen ja joidenkin sanaryhmien sanojen keskinäiseen yleisyyteen. Tarkastelussa jaan piirteet kolmeen pääryhmään: fonologiset (ryhmät 1–9), morfologiset (possessiivisuffiksi, ryhmä 10) sekä sanastolliset piirteet (ryhmät 11–14). Ryhmien mediaanit ovat taulukossa 2 sivulla 13, ja suhteelliset levinneisyydet (piirre-esiintymiä sisältävien teosten osuus kaikista teoksista) ilmenevät kaavioista 2 ja 3 sivulta 12.

PUHEKIELISTETTY ÄÄNNEASU

SSK:ssa on kolme, KSK:ssa ei ainuttakaan *mä*-muodossa kirjoitettua teosta, mikä selittää osittain sen, että piirteen 1 mediaani on SSK:ssa huomattavasti suurempi kuin KSK:ssa.¹⁵ Tosin myös pronomien levinneisyydessä korpusten välillä on lähes 15 prosenttiyksikön ero. Odotetusti nämä muodot ovat molemmissa korpuksissa selvästi yleisempiä kuin *mie* ja *sie* (piirre 2), joita esiintyy satunnaisesti. Kääntäjän ja kirjailijan ratkaisuihin vaikuttaa varmasti se, että *mä(ä)* ja *sä(ä)* lienevät tyypillisempiä arkipuhekielen edustajia kuin *mie* ja *sie*, jotka kertovat selvemmin puhujan murretaustasta. Itse asiassa kaikissa yhteensä 12 teoksessa, joissa *mie* ja *sie* -pronomineja on käytetty, esiintyy rinnakkain myös *mä(ä)*- ja *sä(ä)*-muotoja. Ilmeisesti ensimmäisiä käytetäänkin vain silloin, kun puhujaa halutaan erityisesti luonnehtia murteen avulla. Tällainen pronomien leimaava variointi ei näytä kuuluvan kääntäjän yleiseen strategiaan: vain yksi 12 teoksesta on KSK:sta (teos on käännetty venäjältä).

Olla-verbin puhekielisen käytön tarkastelussa ovat mukana verbin pikapuhemuodot

¹⁵ *Mä*-muotoinen kerronta saattaa vaikuttaa myös muiden piirteiden esiintymistiheyksiin. Koska tutkimukseeni lähtökohtana oli Käännösuomen korpuksen verrannollisuus puhekielisyksien käytön osalta, en halunnut karsia teoksia edeltä käsin aineistosta niiden lingvististen ominaisuuksien perusteella.

sekä passiivin käyttö *me*-pronominin kanssa. Tämänkin piirteen (piirre 3) mediaani on melko suuri, ja piirteen levinneisyydessä on yhtäläisyyksiä *mä*- ja *sä*-pronominien käytön kanssa, joskin levinneisysero korpusten välillä on hieman suurempi. Kaikista äänneasuuon liittyvistä piirteistä nämä piirteet ovat selvästi laajimmin käytössä molemmissa korpuksissa (vrt. piirteitä 1 ja 3 kaavioissa 2 ja 3). *Olla* on suomen kielen yleisin verbi, ja tilannesidonnainen kaunokirjallisuuden kieli suosii pronomineja (esim. Heikkinen ym. 2001: 13, 15): semanttisesti vähäsisältöisinä ne ovatkin verrattain riippumattomia tekstien teemasta. Tämä vaikuttaa kaiketi myös puhekielistettyjen muotojen esiintymistodennäköisyyteen, joten piirteet 1 ja 3 kuvastavat ehkä parhaiten puhekielisyyksien yleistä levinneisyyttä aineistossa.

Aktiivimuotoisten verbien toisen partisiihin sekä yksikön 3. persoonan konditionaalilin äänneasujen puhekielistämistä tarkastellakseni valitsin 45 sanalistojen mukaan yleisintä verbiä (liite s. 24–25, piirteet 4 ja 5). Kaikkien verbien läpikäynti olisi ollut kohtuuttoman työlästä eikä luultavasti olisi vaikuttanut merkittävästi korpusten välisiin suhteisiin. Diftongin *i:n* kadon tarkastelua varten valitsin sanalistoilta joitain tavallisimpia adjektiiveja (liitteen piirre 6), sillä tässäkin tapauksessa jokaisen esiintymän paikantaminen olisi ollut hyvin työlästä. Näiden piirteiden, kuten myös peruslukujen puhekielenomaisien muotojen (liitteen piirre 7), levinneisyys on laajempi SSK:ssa kuin KSK:ssa; ero on piirteestä riippuen 15–30 prosenttiyksikköä. Näyttää siltä, etteivät kyseiset keinot kuuluisi kääntäjän tavanomaiseen puhekielistämisstrategiaan, mutta etenkin ryhmien 6 ja 7 sanat voivat yleisyydestään huolimatta olla liian tekstikohtaisia, mikä vähentää niiden merkitystä puhekielisyyden ilmentäjinä.

Tutkiakseni sanojen tyypistymistä (sananloppuiset kadot ja loppuheitot) valitsin yhdeksi ryhmäksi joidenkin yleisten taipumattomien sanojen, lähinnä partikkelien ja konjunktioiden, puhekielistettyjä muotoja, kuten *mut(t)*, *ku*, *et(t)*, *nii*, *ny* ja *kans* (liite s. 24–25, piirre 8). Mediaani ja levinneisyys ovat SSK:ssa korkeampia, mutta suhteellisten taajuuksien vaihteluväli on suurempi KSK:ssa (ainoana poikkeuksena ryhmistä 1–8). Lähempi tarkastelu paljastaa, että kaksi KSK:n kirjaa sisältää yhdessä lähes 85 % esiintymistä, ja vain kolmessa teoksessa kokonaistaaajuus ylittää yli viiden. Käyttö keskittyy tiettyihin teoksiin, mikä ilmenee levinneisyydestä (kaaviot 2 ja 3 s. 12; vrt. myös teosten luokittumista kvartiilialueille). Ryhmän sanoja on aineistossa yllättävän vähän, kun ottaa huomioon, että yleiskielisessä muodossaan sanat ovat tuiki tavallisia.

Kysymyspartikkelin käytössä tapahtuvaa puhekielistämistä (piirre 9) tarkastelin etsimällä kaikki tapaukset, joissa *-ko*-morfeemin sijaan on käytetty varianttia *-ks* (*ooksä*, *eksä*, *ollaanks me?*) tai partikkeli on jätetty kokonaan pois (*oot sä?*). Forsbergin (1994: 64) mukaan varianttien valintaa eivät näytä ohjaavan lingvistiset tai sosiaaliset syyt, mutta kirjailijan murretaustalla voi olla vaikutusta, vaikka hän pitäisikin varianteja tyylillisesti samanarvoisina. Etenkin *-ko*-morfeemin poisjätö on yleistymässä arkipuhekielessä. Piirre 9 esiintyy 24:ssä SSK:n ja seitsemässä KSK:n teoksista, eli levinneisyys SSK:ssa on selvästi suurempi. KSK:ssa mediaani on suurempi, mutta korpuksen kolme teosta kattaa jopa 85 % kaikista esiintymistä ($f = 79$). Jakauma on epätasainen myös SSK:ssa, jonka kuusi teosta kattaa 80 % esiintymistä ($f = 198$). Muissa teoksissa piirre esiintyy satunnaisesti, eli kysymyspartikkelin puhekielistäminen näyttää selvästi olevan ominaista tietyille kirjoittajille. Kokonaisuudessaan ilmiö on melko harvinainen, minkä vuoksi en ryhdy vertailemaan varianttien suosituimmuutta.

▷

POSSESSIIVISUFFIKSIN POISJÄTTÖ

Kirjakielessä omistuksen kohdetta ilmaiseva substantiivi kongruoi omistajapersoonan kanssa possessiivisuffiksien avulla (*minun kirja+ni*), mikä on kielenkäyttäjän kannalta epätaloudellista, koska omistaja käy yleensä muutoinkin ilmi. Puhekielessä suffiksi jääkin usein pois, eikä poisjätto ole tavatonta kirjoitetussakaan kielessä. (Nuolijärvi 1986; Paunonen 1995.) Tarkastelin ilmiötä (piirre 10) etsimällä korpuksista kaikki yksikön 1. ja 2. persoonan pronomiinien genetiivimuodot (*minun, mun, sinun, sun*), joita seuraa välittömästi lekseemi, joka voi saada omistusliitteen.¹⁶ SSK:ssa sekä levinneisyys että mediaani ovat selvästi suurempia kuin KSK:ssa. Poisjätön tyypillisuus SSK:lle ilmenee myös taulukosta 3, jossa on tarkasteltu suffiksin käyttöä pronomiinien *mun* ja *sun* yhteydessä.

	SSK	KSK
<i>mun, sun (ei omistusliitettä)</i>	92 %	81 %
<i>mun, sun + omistusliite</i>	8 %	19 %

Taulukko 3. Omistusliitteen käyttö pronomiinien *mun* ja *sun* yhteydessä (%).

Paunosen (1995) tutkimuksessa Helsingin 1990-luvun puhekielestä yksikön 1. persoonan eri omistusmuototyyppien yleisyysjärjestys on seuraava: *mun kirja, kirjani, mun kirjani, minun kirjani* ja *minun kirja* (lihavoituna variantit, joita tarkastelen tässä yhteydessä). Nuolijärven (1986) tutkimuksesta ilmenee, että puhujan murretausta voi vaikuttaa varianttien suosituimmuuteen, mutta tulokset ovat samansuuntaisia. Erilaisen aineiston ja tutkimusasetelman vuoksi havainnot eivät ole täysin vertailukelpoisia tämän tutkimuksen tulosten kanssa, mutta yleisyysjärjestys on kaiketi suuntaa antava. Aineistossani pronomini onkin puhekielinen yli 80 prosentissa SSK:n ja 60 prosentissa KSK:n tapauksista, joissa omistusliite on jätetty pois, eli vain vajaa viidesosa SSK:n ja reilut kaksi viidesosaa KSK:n kaikista omistusliitteettömistä tapauksista on tyyppiä *minun kirja*. Tosin tyyppi *mun kirjani* on vieläkin harvinaisempi.¹⁷

Tyyppiä *mun kirja* voitaneen taajuutensa perusteella pitää »puhekielisimpänä» vaihtoehtona, joten on kiintoisaa havaita, että harvinaisemmat *minun kirja* ja *mun kirjani* ovat suhteellisesti selvästi yleisempiä KSK:ssa kuin SSK:ssa. Onko syynä vain kirjoittajien erilainen murretausta, vai olisiko niin, että kääntäjän on jotenkin vaikeampi joustaa kirja-

¹⁶ Omistusrakenteita on kolmea perustyyppiä: a) *minun/mun kirjani*, b) *minun/mun kirja* sekä c) *kirjani*. Tutkimukseni keskittyy tyyppiin b, ja esiintymien hakukriteeri on varsin formaalinen: aina ei kyse ole varsinaisesti omistussuhteesta (esimerkiksi *mun mielestä, takia, eteen*). Nominaalirakenteet (esimerkiksi *tehdessäni, tultuani, avaamani*) eivät kuitenkaan ole mukana, ja kriteeri rajaa pois myös tapaukset, joissa vaihtelua ei voisiakaan ilmetä (esimerkiksi *mielelläni, tahallani*). Tutkimuksessa en kiinnittänyt huomiota siihen, viittaako omistusmuoto lauseen subjektin vai lauseen ulkopuolelle. (Vrt. Paunonen 1995: 502–507.)

¹⁷ Molemmissa korpuksissa yleisyysjärjestys on *mun kirja, minun kirja* ja *mun kirjani*, joista ensimmäinen on selvästi yleisin ja kattaa yhteisfrekvenssiin suhteutettuna 57 % KSK:n ja jopa 82 % SSK:n esiintymistä (tyypit *minun kirjani* ja *kirjani* eivät ole mukana laskelmissa). Ero jälkimmäisten osalta esimerkiksi Paunosen (1995) havaintoihin verrattuna selittyyneen erilaisen laskentatavan lisäksi osittain aineistolla, joka tässä tutkimuksessa on kirjoitettu kieli ja siinä käytetyt puhekielisyydet, ei autenttinen puhuttu kieliaines. Jos kirjailija tai kääntäjä puhekielistää pronominit, hän näyttää jättävän helpommin pois myös possessiivisuffiksin, pyrkien näin ilmeisesti tehostamaan puhekielenomaisuutta.

kielen normeista? Olisiko tämä tietynlainen tyyli-rikko siis merkki kirjailijan ja kääntäjän strategioiden eroista? Joskus suffiksin käyttöön saattavat tosin vaikuttaa myös muut tekijät, kuten lauseen rytmi tai runollinen riimitys (osa esiintymistä on runossa tai laulussa; vrt. myös Nuolijärvi 1986: 181).

ARKIKIELEN SANASTO

Ryhmä 11 on ainoa ryhmä, jonka sanoja esiintyy molempien korpusten kaikissa teoksissa, ja myös ryhmän 12 sanat ovat hyvin laajalle levinneitä. Molemmissa korpuksissa myös ryhmien mediaanit ovat melko suuria, eli sanastolliset piirteet näyttävät yleensä ottaen olevan merkittävä puhekielistämiskeino sekä suoraan suomeksi kirjoittavilla että kääntäjillä. Itse asiassa 27 % KSK:n ja 15 % SSK:n kaikista teoksista, joissa tutkittuja piirteitä esiintyy, sisältää vain sanastollisia piirteitä, ja lähes kaikissa alle viisi piirrettä sisältävissä teoksissa piirteet ovat nimenomaan sanastollisia.

Huudahdus- ja täytesanoja (täytesanoilla tarkoitan tässä lähinnä puhetta järjestäviä partikkeleja kuten *no*, *niinku*, *tota* ja *nääs*; ks. liitteen ryhmää 11 s. 24) esiintyy kaikissa sekä SSK:n että KSK:n teoksissa. Ainoana ryhmänä sekä mediaani että taajuuksien vaihteluväli ovat tässä suurempia KSK:ssa kuin SSK:ssa¹⁸. Tämä viittaa siihen, että puhekielenomaisuutta pyrittäisiin tuomaan käännöksiin juuri huudahdus- ja täytesanojen avulla. Toisaalta voidaan olettaa, että sanojen käytölle löytyisi usein heräte lähdetekstistä, eli havainto kertoisi lähinnä kielialueiden konventioiden tai kulttuurien välisestä erosta (ja kyse olisi pikemminkin interferenssistä kuin kääntämisen yleisistä lainalaisuuksista). Lähdetekstien puuttuessa en voi tarkistaa asiaa, mutta on kiintoisaa katsoa tarkemmin näiden sanojen käyttöä korpuksissa.

Haku tehtiin niin, että mukaan saatiin myös mahdollisia saman ilmaisuuden eri kirjoitusmuotoja kuten *ah*, *aaah* ja *ahhh*. Hakutuloksen mukaan huudahdus- ja täytesanojen valikoima on laajempi KSK:ssa kuin SSK:ssa: ortografiset variantit mukaan luettuina SSK:sta löytyy 82 erilaista huudahdusta, KSK:ssa niiden määrä on 125. Esimerkiksi SSK:ssa kipua kuvaaville huudahduksille *ai* ja *au* löytyykin KSK:n listalta useita vastineita: *ai*, *aih*, *aijai*, *au*, *auch*, *auh* ja *aunts* (*ai* voi tietysti kuvata myös hämmästystä). Vastaavasti *hah* on molemmilla listoilla yleisin naurua kuvaava huudahdus, jonka lisäksi SSK:ssa on vain *haha*. Tämä puuttuu KSK:sta, mutta sen sijaan sieltä löytyvät *hahahaha*, *hah-haa*, *hah-hah*, *hah-hah*, *hah-hah-haa* sekä *hahhahhah*.

Sanojen keskinäisen yleisyyden mukaan järjestettyjen listojen alkupäät ovat samankaltaisia. *No* on molemmilla listoilla ensimmäisenä ja selvästi yleisin. SSK:n listalla toisena on *joo*, KSK:ssa sen edelle menevät *hei*, *ai* sekä *jaa*, jotka SSK:ssakin tulevat heti perään samassa järjestyksessä. Ehkä omalta osaltaan *joo*-partikkelin taajuutta KSK:ssa laskee suoralta käänökseltä kalskahtava *jep*, joka on listan alkupäässä. (KSK:ssa *jep* esiintyy 18 teoksessa, joista 17 on käännetty englannista; SSK:ssa sanaa käytetään vain satunnaisesti.) Toisaalta lainasana *okei* on hieman yleisempi SSK:ssa kuin KSK:ssa. Puhekielen diskurssimerkitsimien keskinäisessä yleisyydessä on korpusten välillä selviä eroja:

¹⁸ KSK:n avainsanalistalla oleva *voi* ei monimerkityksisyytensä vuoksi ole tutkittujen huudahdussanojen ryhmässä — se luultavasti lisäisi entisestään KSK:n huudahdussanojen määrää suhteessa SSK:een.

niinku, *nääs* ja *tota* ovat SSK:n listalla huomattavasti aikaisemmin kuin KSK:ssa (sitä vastoin *niinkun* on KSK:ssa yleisempi). Näyttää siltä, että kielivariantit eroavat huudahdussanojen ja puhetta järjestävien partikkelien käytössä sekä määrällisesti että laadullisesti. Sanojen valikoima ja käyttöiheydet ovat KSK:ssa suurempia, ja keskinäisessä yleisyydessä on korpusten välillä kiintoisia eroja. Tosin useiden sanojen taajuudet ovat niin pieniä, ettei niiden perusteella voitane tehdä kovin pitkälle meneviä päätelmiä.

Yleisimpien voimasanojen ja alatyylin ilmaisujen ryhmään luokiteltuja sanoja (liitteen ryhmä 12 s. 25) esiintyy useimmissa korpusten teoksissa. Ainoana ryhmänä niiden käyttö on laajemmalle levinnyttä KSK:ssa kuin SSK:ssa (ero on reilut 10 prosenttiyksikköä), mutta mediaani on selvästi suurempi SSK:ssa. Huudahdussanojen tapaan myös eri voimasanojen keskinäisessä yleisyydessä on kiintoisia eroja korpusten välillä. Esimerkiksi *perkele*, joka Sivulan (1995) murrekorpustutkimuksessa oli selvästi yksi käytetyimmistä voimasanoista, kattaa SSK:ssa 8,6 % ryhmän sanojen esiintymistä, kun KSK:ssa sen osuus on vain 0,9 %. Yllättäen *vittu* kattaa jopa 13,0 % SSK:n esiintymistä, KSK:ssa selvästi vähemmän, 3,7 %. Sen sijaan sanan *hitto* osuus on KSK:ssa 10,1 %, kun SSK:ssa se on vain 2,5 %, ja vastaavasti *kirottu* kattaa 4,4 % ja 0,2 % esiintymien kokonaismääristä. KSK:n listan yläpäähän nousevat muun muassa *piru*, *hitto*, *kirottu*, *hemmetti*, *helkkari*, *pahus*, *jumaliste*, *mulkku*, *jestas*, *saakeli*, *horna*, *himskatti* ja *hiivatti*. Näiden sanojen suhteellinen osuus koko ryhmästä on KSK:ssa suurempi kuin SSK:ssa, jossa suhteellisesti yleisempiä ilmauksia ovat muun muassa *vittu*, *saatana*, *perkele*, *nussia*, *pillu*, *jumalauta* ja *kyrpä*. Havainnot tukevat avainsanalistavertailun yhteydessä esittämäni oletusta, että käytetyimmät voimasanat korvautuisivat käännöksissä joillain muilla sanoilla. Yleistäen KSK:lle tyypilliset voimasanat vaikuttavat lievemmiltä kuin SSK:lle ominaiset sanat, mikä tarkoittaa, että käännökset olisivat voimasanojen käytössä jotenkin varovaisempia.¹⁹ Lähdetekstien puuttuessa voi vain arvailla, onko kyseessä lähdetekstin ominaisuus vai kääntäjän ratkaisu, mutta epäilen, että ainakin *helvetti*-sanana ja sen johdannaisten (*hemmetti*, *helkkari*) yliedustus KSK:ssa SSK:een verrattuna johtuu osittain siitä, että suurin osa teoksista on käännetty englannista. Hieman yllättäen englanninkieliset *shit* ja *fuck* ovat yleisempiä SSK:ssa kuin KSK:ssa, tosin molemmissa korpuksissa ne esiintyvät vain satunnaisesti. Ehkä kääntäjä pyrkii tietoisesti välttämään suoria lainoja — kirjailijalla sitä vastoin ei ole mitään syytä arkailla vierassanojen käyttöä tyylillisenä tehokeinona (vrt. myös sanan *okei* käyttöön edellisessä ryhmässä).

Tiivistäen voidaan todeta, että voimasanojen ja alatyylin ilmausten käyttö on KSK:ssa laajempaa, mutta SSK:ssa keskimäärin taajempaa. KSK:ssa myös korostuvat monet SSK:lle epätyypilliset voimasanat. Voimakkaiden alatyylin ilmaisujen käyttö on kuulunut suomalaisen kaunokirjallisuuden keinoihin jo vuosikymmeniä — näiden havaintojen perusteella käännöskirjallisuus näyttää kulkevan hieman tyyllilajin yleisen kehityksen jäljessä. Suomalaisten käytännössä hyödyntämä kirosanavarasto on tunnetusti melko suppea. Toki kielenkäyttöön vaikuttavat muiden muassa puhujan ikä ja sukupuoli, ja vaikka voidaan kysyä, käyttäisikö keskivertosuomalainen spontaanissa puheessaan sellaisia sanoja kuten *kirottu* tai *pahus*, lienee makuasia, pitäisikö sitten kääntäjän kotoistaa kiroilua suomalaisen tavan mukaiseksi.

¹⁹ Ilmiö on tuttu myös TV-tekstitysten kautta: usein puhuja sanoo jotain aivan muuta kuin mitä tekstitys kertoo. Ehkä lyhyessä TV-tekstissä hyvin vahva voimasana olisi liian häiritsevää.

Piirteet 13 ja 14 mittaavat joidenkin *äitiä* ja *isää*, *poikaa* ja *tyttöä* sekä *naista* tarkoitavien sanojen arkikielisten vastineiden käyttöä (ks. liitettä s. 25). Nämäkin kohteet ovat tarkoin rajattuja, sillä koko leksikon analysointi olisi käytännössä mahdotonta. Levinneisyys on laajempi ja mediaani on suurempi SSK:ssa (jossa tosin ryhmän 13 sanojen esiintymistä yli puolet on yhdestä lastenkirjasta!). Eroa voisi tulkita siten, että kääntäjä ei halua tai huomaa käyttää arkikielen ilmaisuja, vaan tyytyy yleiskielen vastineisiin, neutraaleihin yläkäsitteisiin — mikä olisi yksi syy siihen, miksi taajaan käytetyt sanat ovat käännetyssä kielessä alkuperäiskieleen nähden vielä yleisempiä, kuten tutkijat ovat esittäneet. Saattaa kuitenkin olla, että ryhmien sanat ovat liian teksti- ja kontekstisidonnaisia, mikä vähentää havaintojen yleistettävyyttä ja näiden tutkimuskohteiden merkitystä puhekielisyiden ilmentäjinä (synonyymien käytöstä ks. myös Jantunen 2001).

LOPUKSI

Puhutun kielen piirteiden käytössä on korpusten välillä nähtävissä selvä suuntaus: tutkittujen 14 sanaryhmän sanoja esiintyy yleensä sekä laajemmin (teoksittain) että useammin (mediaani) SSK:ssa kuin KSK:ssa. Yleensä myös suhteellisen taajuuden vaihteluväli on suurempi SSK:ssa, mikä viittaa suurempaan hajontaan ja heterogeenisyyteen. Tilastolliset merkitsevyydestit viittaavat siihen, että kääntäjän ja suoraan suomeksi kirjoittavan puhekielistämisstrategiat poikkeavat oleellisesti toisistaan: suomennoksille tyypilliset keinot ovat leksikaalisia, kun taas supisuomen teoksissa korostuu puhekielenomaisten äänneasujen käyttö. Kirjailija näyttää siis hyödyntävän puhekielistämisessä kielen eri tasoja tehokkaammin kuin kääntäjä. Etenkin huudahdus- ja täytesanojen sekä voimasanojen ja alatyylin ilmausten käytössä on myös laadullista eroa: huudahdusten valikoima on laajempi suomennoksissa, kun taas supisuomen voimasanat ovat vahvempia.

Tuloksia voi tulkita monella tavoin: 1) Suomentajat ovat puhekielisyyskäytössä kenties varovaisempia kuin suoraan suomeksi kirjoittavat, joten fiktiivinen käännöskirjallisuus on tässä suhteessa konservatiivisempaa kuin alun perin suomeksi kirjoitettu saman tyylilajin teksti. 2) Lähdeteksteissä ei ehkä ole tarvittavia herätteitä, jotka saisivat suomentajat hyödyntämään puhekielisyyskäytäntöä, ja tähän liittyen 3) KSK ja SSK eivät ole puhekielisyyskäytön osalta verrannollisia eivätkä edustavia, mikä selittää korpusten väliset erot. Itse arvelisin, että kyseessä on kaikkien näiden tekijöiden yhteisvaikutus.

Rakenteelliset erot heikentävät korpusten verrannollisuutta. SSK:ssa on kolme *mä*-muodossa kirjoitettua teosta, KSK:ssa tällaisia teoksia ei ole lainkaan. SSK:ssa on myös eri kirjoittajien määrä suurempi (80 % teoksista) kuin KSK:ssa (70 % teoksista). Muihin eroihin verrattuna (kuten tekstilajien osuuksiin ja sanemäärään) tämä saattaa vaikuttaa tuloksiin eniten, sillä puhekielisyyskäytössä näyttää kirjoittajan henkilökohtaisella tyylillä tai valitulla strategialla olevan suuri merkitys. Strategianomaisuus korostuu käännösteksteissä, joissa piirteiden kasautuminen on selvempää; näyttää siltä, että jotkin keinot on suorastaan unohdettu. Käytettyjen korpusten ei voida väittää edustavan suomen kieltä, eikä ehkä edes fiktiivistä kirjallisuutta muutoin kuin joidenkin yleisten kielen ilmiöiden osalta. Kuitenkin useiden tutkittujen piirteiden melko tasainen jakautuminen ja useista kohteista eri menetelmin saadut samansuuntaiset tulokset tukevat mielestäni aja-

tusta, että SSK ja KSK olisivat melko verrannollisia tutkitun ilmiön eli puhekielisyyksien käytön osalta. Analysoitu materiaali lienee riittävän laaja siinä mielessä, että puhtaan satuman vaikutusta tuloksiin voi epäillä, mutta ei toki jättää huomiotta. Tulosten uskottavuutta tukevat myös intuitio ja käännöstutkijoiden esittämät, osin empiiriseen tutkimukseen perustuvat hypoteesit, mutta täysin varmasti voidaan tietenkin sanoa vain, että KSK:n ja SSK:n puhekielisyyksien käytössä on määrällisiä ja laadullisia eroja.²⁰

Kääntämisen luonne ymmärretään usein väärin: käännöstä pidetään ikään kuin originaalin toisintona, vaikka täydellinen vastaavuus on jo periaatteellisesti mahdotonta (ks. esim. Jänis 2001). Teoksena kaunokirjallinen käännös on ehkä taiteellinen reproduktio, mutta prosessina kääntäminen on omaperäistä ja luovaa työtä, joka vaatii kääntäjältä aktiivista osallistumista, eläytymistä, tulkintaa, päätöksentekoa. Kääntäjää onkin verrattu esiintyvään taiteilijaan ja jopa arkeologiin. Kaunokirjallisuuden kääntäjä rakentaa illuusiota: hänen tulisi vakuuttaa lukija siitä, että kyseessä on alkuperäinen teksti. Puhekielisyyksiä hyödyntävä kääntäjä luo siis tavallaan illuusiota illuusion päälle!

Puhutun kielen keinoja onnistuneesti hyödyntääkseen sekä kirjailija että kääntäjä joutuvat varmasti pohtimaan paljon kielimuotojen välisiä mutkikkaita suhteita. Kääntäjän työtä mutkistavat muutkin seikat, kuten kielten ja kulttuurien väliset erot, alkuperäistekstin ominaisuudet sekä kustantajan ja lukijoiden asettamat vaatimukset. Yleensä kirjailijalla on tekstinsä suhteen suuremmat vapaudet kuin kääntäjällä, ja myös tuotoksia arvioidaan ja arvostellaan eri kriteerein sen mukaan, onko kyseessä käännös vai alkuperäisteos. Tässä mielessä alkuperäiskieltä ja käännöskieltä ei kai koskaan voida pitää täysin verrannollisina — ovathan jo lähtöasetelmat täysin erilaiset.

Tulokset viittaavat siihen, että suomennettu kaunokirjallisuus olisi puhekielisyyksien käytössä konservatiivisempaa kuin alun perin suomeksi kirjoitettu teksti. Analyysi antaa yleistykselle melko hyvät perusteet, mutta samalla on todettava, ettei kai ole mitään syytä, miksi käännetty kieli *ei saisi* erota alkuperäiskielestä. Ehkä kuitenkin kääntäjänkoulutuksessa voitaisiin tällaisten havaintojen nojalla rohkaista opiskelijoita käyttämään kielen ilmaisukeinoja hyväkseen yhtä tehokkaasti kääntäessään kuin kirjoittaessaan suoraan omalla äidinkielellään.

²⁰ Tutkimusmenetelmänä käytetty puhutun kielen keinojen tarkastelu sanaryhmien avulla näyttää antavan melko hyvän kuvan puhekielisyyksien käytöstä aineistossa, joskin tutkitut ryhmät painottuvat ehkä liikaa äänteellisiin piirteisiin. Jatkotutkimuksessa piirteiden luokitusta on syytä tarkentaa ja systematisoida tästä tutkimuksesta saatujen tulosten ja puhekieltä kuvaavan kirjallisuuden pohjalta. Kuten analyysistä kävi ilmi, käännöskorpus kaipaaisi usein rinnalleen myös käännösten lähdetekstejä, jotta vertailusta nousseiden havaintojen tulkintaa voitaisiin syventää.

TUTKIMUSMATERIAALI

Käännössuomen korpus. Käännössuomen sähköinen tutkimusaineisto. Käännössuomi ja kääntämisen universaalit. Tutkimus korpusaineistolla -hankkeessa koostanut Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitos 1997–. Saanti: Anna Mauranen, Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

LÄHTEET

- ANHAVA, JAAKKO 2000: Mistä puhumme, kun puhumme kirjakielestä? – *Kielikello* 3/2000 s. 34–35.
- BAKER, MONA 1993: Corpus linguistics and translation studies: Implications and applications. – Mona Baker, Gill Francis & Elena Tognini-Bonelli (toim.), *Text and technology: In honour of John Sinclair* s. 233–250. Amsterdam: John Benjamins.
- 1995: Corpora in translation studies: an overview and some suggestions for future research. – *Target* 7:2 s. 223–243. Amsterdam: John Benjamins.
- 1996: Corpus-based translation studies: the challenges that lie ahead. – Harold Somers (toim.), *Terminology, LSP and translation: Studies in language engineering. In honour of Juan C. Sager* s. 175–185. Amsterdam: John Benjamins.
- CD-Perussanakirja* 1997. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 94. Helsinki: Edita.
- DUNNING, TED 1993: Accurate methods for the statistics of surprise and coincidence. – *Computational Linguistics* 19:1 s. 61–74.
- ENGLUND DIMITROVA, BIRGITTA 1997: Translation and dialect in fictional prose — Vilhelm Moberg in Russian and English as a case in point. – *Norm, variation and change in language. Proceedings of the centenary meeting of the Nyfilologiska sällskapet, Nedre Manilla 22–23 March 1996* s. 49–65. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis.
- ESKOLA, SARI – TOMMOLA, HANNU 2000: Komitatiivi ja kääntämisen lainalaisuudet. – Päivi Jauhola, Outi Järvi & Detlef Wilske (toim.), *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAK-KI-symposiumi XX. Vaasa 11.–13.2.2000* s. 96–109. Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut n:o 27. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- ESKOLA, SARI 2002: *Syntetisoivat rakenteet käännössuomessa. Suomennetun kaunokirjallisuuden ominaispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmillä.* Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 30. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- FORSBERG, HANNELE 1994: Havaintoja kysymystyyppistä *otat sie ~ sä.* – *Virittäjä* 98 s. 60–68.
- GELLERSTAM, MARTIN 1996: Translation as a source for cross-linguistic studies. – Karin Aijmer, Bengt Altenberg & Mats Johansson (toim.), *Languages in contrast. Papers from a symposium on text-based cross-linguistic studies* s. 53–62. Lund Studies in English 88. Lund: Lund University Press.
- HATCH, EVELYN – LAZARATON, ANNE 1991: *The research manual. Design and statistics for applied linguistics.* Boston: Heinle & Heinle Publishers.
- HEIKKINEN, VESA – LEHTINEN, OUTI – LOUNELA, MIKKO 2001: Kuvia kirjoitetusta suomesta. – *Kielikello* 3/2001 s. 12–15.

▷

- HEINO, ULLA-LIISA 1983: Luova henki ja teoria. Kääntämisen yleinen teoria. – Hilikka Pekkanen (toim.), *Kielestä toiseen. Näkökulmia kirjallisuuden kääntämiseen* s. 15–32. Helsinki: Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto r.y.
- HEINONEN, TARJA 1997: Miten puhetta kirjoitetaan? – *Helsingin Sanomat* 5.8.1997.
- INGO, RUNE 1999: Miten aika näkyy vuoropuheluissa ja niiden käännöksissä? – Rune Ingo, Christer Laurén, Henrik Nikula, Anita Nuopponen & Patricia Poussa (toim.), *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XVIII. Vaasa 14.–15.2.1998* s. 148–159. Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut n:o 24. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- JANTUNEN, JARMO H. 2001: Synonymity and lexical simplification in translations: a corpus-based approach. – *Across Languages and Cultures* 2 (1) s. 97–112.
- JANTUNEN, JARMO H. – ESKOLA, SARI 2002: Käännössuomi kielivarianttina: syntaktisia ja leksikaalisia erityispiirteitä. – *Virittäjä* 106 s. 184–207.
- JUVA, KERSTI 1998: Puhekieli ja kirjakieli. – Sirkku Aaltonen (toim.), *Käännetty illuusiot. Näytelmäkääntäminen suomalaisessa teatterissa* s. 49–53. Tampere: Tampere University Press.
- JÄNIS, MARJA 2001: Milloin kirjallisuus- ja käännöstieteilijät löytävät toisensa? – Mika Hallila & Tellervo Grogerus (toim.), *Kohti ymmärtävää dialogia* s. 196–204. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 1998: Hj. Nortamon murrekertomukset ja puhutun illuusio. – Lea Laitinen & Lea Rojola (toim.), *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta* s. 184–215. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KANKAANPÄÄ, SALLI 1997: Miten tekstinhuoltaja suhtautuu kirjakielen normeihin? – *Kielikello* 3/1997 s. 30–33.
- KARLSSON, FRED 1983: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Helsinki: WSOY.
- KENNY, DOROTHY 1998: Creatures of habit? What translators usually do with words? – *Meta* XLIII 4/1998 s. 515–523.
- 2001: *Lexis and creativity in translation. A corpus-based study*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- KOIVUSALO, ESKO 1979: Mitä on yleiskieli ja miten se muuttuu? – Seppo Kahila (toim.), *Elävää suomea. Yleisradion kieliopas* s. 11–25. Jyväskylä: Gummerus.
- KOSKI, MAUNO 2002: Murteet muodissa. – Iiona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset* s. 49–74. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAHDENMÄKI, ARI 2001: Arkisen ja asiatyylin rajamailla. – *Kielikello* 1/2001 s. 16–17.
- LAVIOSA-BRAITHWAITE, SARA 1996: *The English comparable corpus (ECC): A resource and a methodology for the empirical study of translation*. Painamaton väitöskirja. UMIST, Manchester, Iso-Britannia.
- LAVIOSA, SARA 1998: Core patterns of lexical use in a comparable corpus of English narrative prose. – *Meta* XLIII 4/1998 s. 557–570.
- LEHIKONEN, LAILA 1994: *Suomea ennen ja nyt. Suomen kielen kehitys ja vaihtelu*. Helsinki: Finn Lectura.
- MAAMIES, SARI – RÄIKKÄLÄ, ANNELI 1997: Virittäjä kielenhuollon kimpussa. – *Virittäjä* 101 s. 272–276.
- MANNILA, MARKKU 1983: Kaunokirjallisuuden kääntäminen on illusion luomista. Kau-

- nokirjallisuuden kääntämisen asemasta ja tutkimisesta. – Hilikka Pekkanen (toim.), *Kielestä toiseen. Näkökulmia kirjallisuuden kääntämiseen* s. 33–40. Helsinki: Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto r.y.
- MAURANEN, ANNA 1998: *Käännösuomi ja kääntämisen universaalit: tutkimus korpusaineistolla*. Painamaton tutkimussuunnitelma. Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitos, Savonlinna.
- 2000: Strange strings in translated language: A study on corpora. – Maeve Olohan (toim.), *Intercultural faultlines. Research models in translation studies 1. Textual and cognitive aspects* s. 119–141. Manchester: St. Jerome Publishing.
- 2002: Käännöskielen tutkimusta suurilla aineistoilla. – *Kääntäjä – Översättaren* 4/2002 s. 4–5.
- MIELIKÄINEN, AILA 1980: Nykysuomalaisen puhekielen tutkimuksen taustaa. – Aila Mielikäinen (toim.), *Nykysuomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus, raportti 1* s. 1–40. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 20. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- 1982: Paikallismurteista nykypuhekieleen. – *Kielikello* 1/1982 s. 3–6.
- 1986: Nykysuomen murtuvat murrerajat. – *Kielikello* 2/1986 s. 186–191.
- 2001: Kirjoitettua murretta. – *Kielikello* 4/2001 s. 4–7.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 1986: »Ota minut sinun uniin». Nykysuomalaisen omistusmuotojärjestelmästä. – Pentti Leino & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Kieli 1* s. 157–182. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- PAUNONEN, HEIKKI 1995: Puhesuomen muuttuva omistusmuotojärjestelmä. – *Virittäjä* 99 s. 501–531.
- PENNANEN, EILA 1983a: Kääntäjä on ensin lukija. Muuan kaunokirjallisuuden kääntämisen ydinkysymyksiä. – Hilikka Pekkanen (toim.), *Kielestä toiseen. Näkökulmia kirjallisuuden kääntämiseen* s. 55–61. Helsinki: Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto r.y.
- 1983b: Tiedostaako kääntäjä oman idiolektinsa? Sosiaalimurteet kirjallisuudessa ja kääntäjän työssä. – Hilikka Pekkanen (toim.), *Kielestä toiseen. Näkökulmia kirjallisuuden kääntämiseen* s. 67–73. Helsinki: Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto r.y.
- PULKKINEN, PAAVO 1985: Murteiden jäljittelyn salakareista. – *Kielikello* 3/1985 s. 123–124.
- RINTALA, PÄIVI 1985: Poikkeako kirjakieli puhutusta arkikielestä liiaksi? – *Kielikello* 1/1995 s. 75–78.
- SARVAS, LEENA 1998: Kierrä kirjakielen mutkat, jos käännät murteelle. – *Kielikello* 1/1988 s. 12–15.
- SAUKKONEN, PAULI 1970: Puhekielen luonteesta. – *Kielikello* 3/1970 s. 3–9.
- SCOTT, MIKE 1998: *WordSmith Tools Manual*, version 3.0. Oxford University Press. – Saatavana osoitteesta <http://www.lexically.net/wordsmith/version3/manual.pdf>
- SIIKARLA, EVA 1983: Onko kääntäminen mahdotonta? Vieraan kulttuurin välittämisen ongelma. – Hilikka Pekkanen (toim.), *Kielestä toiseen. Näkökulmia kirjallisuuden kääntämiseen*. Helsinki: Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto r.y.
- SIVULA, JAAKKO 1995: Korpus ja kirošana. – Marjatta Palander (toim.), *Murteiden matkassa. Juhlakirja Alpo Räisäsen 60-vuotispäiväksi* s. 239–248. *Studia Carelica Humanistica* 6. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta.

▷

TIITTULA, LIISA 2001: Puhuttu kieli ja sen illuusio kirjallisuudessa. Kuinka puhe kääntyy tekstiksi? – *Kielikuvia* 1/2001 s. 5–16.

TUOMI, TUOMO 1986: Murre ja yleiskieli. – *Kielikello* 2/1986 s. 22–23.

LIITE: PUHEKIELISYYKSIEN TARKASTELUSSA KÄYTETTYJEN SANARYHMIEN SANAT

Asteriski (*) sanan lopussa tai alussa korvaa haussa epälukeisan määrän mitä tahansa kirjaimia. Hauista on manuaalisesti poistettu selvästi virheelliset esiintymät, joita väistämättä tulee katkaistuja hakuja käytettäessä. (Esim. *punas** löytää *punasen* lisäksi myös *punastua*.)

Olla-verbin pikapuhemuodot ja passiivin käyttö monikon 1. persoonassa (ryhmä 3)

*oo**, *ois**, *olis*, *olisk**, *olisp**, *olish** sekä *olla**, *olt** (ei-passiivisesti käytettynä *me*-pronominin kanssa)

t:n kato yleisimpien verbien 2. partisiipeissa (ryhmä 4)

ollu, *sanonu*, *saanu*, *tullu*, *pitäny*, *voinu*, *tienny*, *tehny*, *teheny*, *menny*, *nähny*, *nähäny*, *alkanu*, *alakanu*, *lähteny*, *katsonu*, *katonu*, *ottanu*, *kysyny*, *antanu*, *halunnu*, *käyiny*, *puhunu*, *kertonu*, *päässy*, *näyttäny*, *eläny*, *tuntenu*, *kuullu*, *ajatellu*, *yrittäny*, *istunu*, *odottanu*, *oottanu*, *jääny*, *tuntunu*, *noussu*, *muistanu*, *ymmärtäny*, *vastannu*, *saattanu*, *seurannu*, *katsellu*, *katellu*, *seisonu*, *huomannu*, *kuulunu*, *vienu*, *tarvinu*, *tarvinnu*, *tarttenu*, *löytäny*, *tuonu*, *palannu*, *ehtiny*

s:n jälkeisen *i:n* loppuheitto yleisimpien verbien yksikön 3. persoonan konditionaali muodossa (ryhmä 5)

ois, *olis*, *sanois*, *sannois*, *sanos*, *sais*, *tulis*, *pitäis*, *pittäis*, *pitäs*, *vois*, *tietäis*, *tietäs*, *tekis*, *menis*, *näkis*, *alkais*, *alkas*, *alakais*, *lähtis*, *katsois*, *kattois*, *katsos*, *kattos*, *ottais*, *ottas*, *kysyis*, *kyssyis*, *kysys*, *antais*, *antas*, *haluais*, *kävis*, *puhuis*, *puhuis*, *puhus*, *kertois*, *kertos*, *pääsis*, *näyttäis*, *näyttäs*, *eläis*, *elläis*, *eläs*, *tuntis*, *kuulis*, *ajattelis*, *yrittäis*, *yrittäs*, *istuis*, *istus*, *odottais*, *odottas*, *oottais*, *oottas*, *jäis*, *tuntuis*, *tuntus*, *nousis*, *muistais*, *muistas*, *ymmärtäis*, *ymmärtäs*, *vastais*, *saattais*, *saattas*, *seurais*, *katselis*, *katellis*, *seisois*, *seisos*, *huomais*, *kuuluis*, *kuulus*, *veis*, *tarvitsis*, *tarvittis*, *tarvis*, *tarttis*, *löytäis*, *löytäs*, *tois*, *palais*, *pallais*, *ehtis*

Diftongin *i:n* kato joissain adjektiiveissa (ryhmä 6)

keltanen, *keltas**, *punanen*, *punas**, *valkonen*, *valkos**, *valakonen*, *valakos**, *millanen*, *millas**, *mimmonen*, *mimmos**, *sellanen*, *sellas**, *semmonen*, *semmos**, *tuollanen*, *tuollas**, *tuommonen*, *tuommos**, *tämmönen*, *tämmös**, *tällanen*, *tällas**

Peruslukujen arkipuhekieliset äänneasut (ryhmä 7)

*yks**, *kaks**, *kolome**, *viis**, *kuus**, *seittemä**, *kaheksa**, *yheksä**, *kymmene*

Joidenkin yleisten sanojen lyhentyminen (ryhmä 8)

ainaki, *aiva*, *et*, *ett*, *iha*, *kaik*, *kaikk*, *kans*, *ku*, *kuitenki*, *kyl*, *kyll*, *miks*, *mut*, *mutt*, *ni*, *ny*, *paljo*, *siks*, *sillo*, *sitte*, *vaik*, *vaikk*, *vähä*

Yleisimmät huudahdus- ja täytesanat (ryhmä 11)

h*, *aha*, *ahaa, *ai*, *aijai**, *au*, *auts*, *böö**, *ehei*, *eiku*, *gr**, *haa*, *hai*, *haha**, *hahh**, *hee*, *hehe**, *hehh**, *hei*, *heissan*, *hihi**, *hihh**, *hip*, *hohh**, *hoi*, *hop*, *hops*, *hopi*, *hopla**, *hm**, *hu*, *huu*, *hui*, *huijui*, *hyi**, *hys*, *hä*, *hö*, **iik*, *jaa*, *jaaa**, *jaaha**, *jaha*, *jasso**, *jee*, *jeee**, *jees*, *jep*, *jes*, *joo*, *joo**, *juu*, *juuu**, *ka*, *kas*, *kröhöm*,

*lala**, *lalla**, *lällä**, *mm**, *moi*, *moro*, *morje**, *niinku*, *niinkun*, *no*, *noku*, *nokun*, *nääs*, *oo*, *ooo**, *oho*, *ohhoh**,
oi, *oijoi**, *ok*, *ookoo*, *okei**, *pöö**, *tota*, *totanoin*, *trala**, *tralla**, *tä*, *ää*, *äää**, *äs*, *öö**

Yleisimmät voimasanat ja alatyylin ilmaisut (ryhmä 12)

*hely**, *helev**, *helskur**, *helkkari**, *hemmet**, *hiivat**, *himskat**, *hint**, *hitsi**, *hitto**, *hito**, *homo**, *horna**,
*huor**, *huts**, *jessus**, *jestas**, *jösses**, *jumalauta**, *jumaliste**, *kirottu**, *lutk**, *kuse**, *kusi**, *kust**,
*kyrp**, *mulkku**, *mulku**, *narttu**, *nussi**, *pahus**, *pahuk**, *pask**, *perkele**, *perse**, *pillu**, *piru**, *runk**,
*saakeli**, *saatana**, *samperi**, *ve* kät**, *vittu**, *vitu**, *fuck**, *shit**, *damn**

Sanojen *äiti*, *isä*, *poika* ja *tyttö* puhekieliset vastineet (ryhmä 13)

*muts**, *äisk**, *faij**, *iskä**, *kund**, *jätk**, *jäb**, *friid**, *gimm**, *kimm**, *likk**, *kilts**, *kimu**, *pimar**, *pimu**

Sanan *nainen* puhekieliset vastineet (ryhmä 14)

*akk**, *euk**, *muij**, *muor**, *ämm**

COLLOQUIALISMS IN TRANSLATED FINNISH FICTION

The article examines the use of everyday colloquialisms in works of fiction translated into Finnish. The analysis is mainly from a quantitative viewpoint, using the methods of corpus linguistics to compare translated Finnish with original Finnish. The material comprises two subcorpora taken from the Corpus of Translated Finnish (compiled at the Savonlinna School of Translation Studies): one consists of translated fiction, and the other of comparable original Finnish. The study is descriptive in nature and is restricted to lexical manifestations of colloquialisms (phonetic form and vocabulary). Based on the general presumption that translations are conservative in comparison to original texts, it is hypothesised that both the extent and frequency of colloquialisms are greater in original fiction than in translated fiction. The context of the study is the broader question of the representativeness and comparability of language corpora.

Colloquialisms are examined using 14 groups of words determined from corpus-based key word lists. The analysis reveals that the words generally appear more extensively (number of works) and more often (frequency) in the original Finnish than in the translated Finnish. It is also found that the author's style or chosen strategy has a clear impact on the use of the words examined. The strategic nature of colloquialisation is particularly evident in the translations, as the accumulation of the studied features in certain works is more apparent in the translation corpus than in the corpus of original texts. Generally speaking, the authors of the original texts tend to make

▷

better use of the different levels of language in their colloquialisation strategy than the translators do in their texts.

The following general conclusions are drawn regarding the comparability of language corpora: firstly, the features of everyday colloquial language established using key word lists correspond well with features described in the literature on spoken Finnish; secondly, the most common features of all have a similar prevalence and frequency in both corpora; and thirdly, the general differences noted between the two corpora also apply in the case of less common features. These results correspond with earlier findings and with assumptions based on empirical research. ■

Kirjoittajan osoite (address):

Joensuun yliopisto

Kansainvälisen viestinnän laitos

PL 48

57101 Savonlinna

Sähköposti: *samponev@cc.joensuu.fi*